

Waarden en wensen bij een wetswijziging meerouderschap en -gezag

Een verslag van gesprekken over wat er op het spel staat
voor meeroudergezinnen en professionals

Waarden en wensen bij een wetswijziging meerouderschap en -gezag

Auteurs

Maarten Gehem
Daan van den Berg

Ontwerp

Leonie Lous

In opdracht van

Ministerie van Justitie
en Veiligheid

De Argumentenfabriek

© 2023

www.argumentenfabriek.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Leeswijzer	4
Problemen	7
Problemenkaart	9
Waarden	11
Waardenkaart	15
Vrijheid	16
Rechtvaardigheid	17
Puurheid	18
Loyaliteit	19
Zorg	21
Continuïteit	22
Kwaliteit	23
Nut	24
Wensen	25
Wensenkaart	27
Tot besluit	29

Inleiding

Wat vinden professionals en ouders en kinderen uit meeroudergezinnen belangrijk bij een wetswijziging om meerouderschap en -gezag mogelijk te maken? Wat zijn problemen die zij ervaren, wat zijn waarden die volgens hen moeten meewegen bij een wetswijziging en wat zijn hun wensen bij aanpassingen in de wet? Die vragen beantwoorden we in dit kaartenboek.

Aanleiding

In Nederland groeien kinderen steeds vaker op in gezinnen met meer dan twee ouders.^{1,2} Maar volgens de huidige Nederlandse wet kan een kind maximaal twee juridische ouders en maximaal twee gezagsdragers hebben. Dat leidt soms tot ingewikkelde, ongemakkelijke of stressvolle situaties. Omdat niet-juridische ouders niet welkom zijn bij een oudergesprek bijvoorbeeld. Of omdat alleen gezagsdragers bij medische situaties van hun kind formeel gezien mogen meebeslissen.

Om dit soort problemen te verhelpen kwam de Staatscommissie Herijking Ouderschap in 2016 met een advies om meerouderschap en -gezag juridisch mogelijk te maken. Onder bepaalde voorwaarden moeten kinderen tot vier juridisch ouders én gezagsdragers kunnen hebben (zie het kader hiernaast). Die aanbeveling staat ook in het 'Regenboogstembusakkoord' van het COC. Het kabinet heeft aangegeven dat het ernaar streeft dit akkoord "zorgvuldig uit [te voeren] met (initiatief)wetgeving en beleid."³

Hoe ziet het voorstel van de staatscommissie er op hoofdlijnen uit?

De Staatscommissie stelt voor meerouderschap en -gezag juridisch mogelijk te maken onder een aantal voorwaarden. De Commissie pleit voor een wettelijke regeling waarin staat dat:

- kinderen tot vier juridische ouders kunnen hebben uit maximaal twee huishoudens,
- waarbij ouders ofwel de geboortemoeder, de genetische ouders of hun levensgezellen zijn,
- op basis van een meerouderschapsovereenkomst, overlegd aan een rechter vóór conceptie,
- met hierin afspraken over zorg- en opvoedingstaken, hoofdverblijfplaats van het kind, verdeling van de financiële lasten en de geslachtsnaam,
- en met een door de rechter benoemde bijzondere curator om de belangen van het toekomstig kind te verwoorden en te behartigen.

In mei 2022 riepen Kamerleden Van Ginneken (D66) en Ellian (VVD) de regering met een motie op om uit te werken hoe een wetswijziging voor meerouderschap en -gezag eruit zou kunnen zien. De werkgroep die hiervoor in het leven is geroepen vroeg De Argumentenfabriek om focusgroepen met professionals en ouders en kinderen uit meeroudergezinnen te organiseren. Om zo problemen die spelen, waarden die zwaar wegen en wensen die mensen hebben in kaart te brengen. En hiermee de basis te leggen

voor een goed afgewogen voorstel voor een wetswijziging. De resultaten van die gesprekken staan in dit kaartenboek.

Leeswijzer

Dit kaartenboek is ons verslag van de focusgroepen. Het geeft een breed beeld van wat meeroudergezinnen en professionals zoal belangrijk vinden bij een wetswijziging en waar ze tegenaan lopen.

Over conflictsituaties in meeroudergezinnen

Een heet hangijzer in het maatschappelijke en politieke debat over de wetswijziging om meerouderschap en -gezag mogelijk te maken betreft conflictsituaties. Leidt een wetswijziging niet tot meer of grotere conflicten, die het belang van het kind schaden? Tijdens de focusgroepen voerden we hierover (soms verhitte) gesprekken, waarin uiteindelijk op enkele punten toch verassend grote eensgezindheid bleek te bestaan. Deelnemers waren het eens dat het welzijn van het kind moet voorop staan. En ook over het feit dat de wenselijkheid van meerouderschap zelf niet zo relevant is bij gesprekken over de wetswijziging. Meeroudergezinnen bestaan, daar

gaat een wet niets aan veranderen. Conflicten waarmee zij kampen ook. Deelnemers waren het met elkaar eens dat de wetswijziging juist mogelijk maakt om die mogelijke conflicten goed te regelen – bijvoorbeeld omdat alle ouders dezelfde juridische rechten en plichten hebben.

Iedereen erkende ook dat een wetswijziging gestoeld moet zijn op feiten, en dat er geen harde feiten zijn voor de claim dat meeroudergezinnen conflictueuzer zouden zijn of dat conflicten grotere gevolgen zouden hebben. Mogelijk zijn vechtscheidingen ingewikkelder met vier juridische ouders – maar die ouders zijn er in

de huidige situatie ook al. Sommige deelnemers gaven aan dat de huidige juridische situatie conflicten juist kan verergeren – omdat het tweespalt creëert tussen juridische en niet-juridische ouders.

De zorg dat de wetswijziging het belang van het kind ook kan schaden blijft bij enkele van de professionals die wij spraken bestaan. Tegelijkertijd gaven zij ook aan dat het vooral in het belang van het kind is om alle relevante mensen rondom het kind te betrekken bij hulpverlening. Ongeacht hun juridische status. En dat zij dit nu ook al doen.

Deelnemers waren het soms niet met elkaar eens. De kaarten in dit boek beschrijven dus niet één gezamenlijk beeld van dé gedeelde problemen, waarden en wensen. Ze vormen eerder een brede waaier van problemen die ervaren worden, en de waarden en wensen die leven bij meeroudergezinnen en professionals. Waar grote overlap zit lichten we dit toe.

Dit kaartenboek bestaat uit drie delen. In hoofdstuk één beschrijven we problemen die meeroudergezinnen en professionals ervaren in de huidige juridische situatie. We vatten die problemen samen op een kaart die antwoord geeft op de vraag: wat zijn problemen die meeroudergezinnen en professionals ervaren vanwege de huidige juridische situatie? Het hoofdstuk hierop geeft een overzicht van waarden die voor deze groepen zwaar wegen bij de wetswijziging. Denk aan grote woorden als welzijn (dat de wetswijziging het belang van het kind vooropstelt) of erkenning (dat de wet straks meeroudergezinnen en niet-juridische ouders in het bijzonder juridisch erkent). We geven een breed overzicht van al dit soort waarden en uitspraken die hierbij horen.

Het laatste hoofdstuk gaat over wensen die meeroudergezinnen en professionals hebben bij aanpassing van de wet. Hierin beschrijven we kort een aantal door hen gewenste richtingen bij het vormgeven van de wetswijziging. We sluiten af met een beknopt overzicht van de meedenkers in dit traject.

Proces

Dit kaartenboek is het resultaat van een reeks (groeps)gesprekken die we hielden met ouders uit en kinderen die opgroe(i)d(en) in meeroudergezinnen, en professionals die werken bij organisaties

Wat waren de stappen in dit project?

Afbeelding 1
De processtappen

die te maken hebben met meeroudergezinnen, zoals advocaten of jeugdhulpverleners.⁴ We organiseerden drie focusgroepen met ouders uit meeroudergezinnen en drie focusgroepen met betrokken professionals. Eerst om problemen te inventariseren, daarna om waarden te verkennen en tot slot om wensen bij een wetswijziging te bepalen. Daarnaast hielden we interviews met vijf kinderen uit meeroudergezinnen. We sloten af met één grote focusgroep met ouders, kinderen en professionals samen, waarin we de resultaten voorlegden en samen de puntjes-op-de-i zetten.

De methode

In dit traject werkten we tijdens focusgroepen met een beproefde methode, die stevig is verankerd in wetenschap over denk- en groepsprocessen. Kort gezegd is onze methode een manier om met een groep deskundigen en belanghebbenden snel, zorgvuldig en op een prettige manier een gemeenschappelijk antwoord te formuleren op complexe vragen. De focusgroepen vonden fysiek plaats en duurden twee- tot drie uur.

Met onze methode helpen we deelnemers concrete antwoorden kernachtig te formuleren en toetsen we inbreng bij de rest van de groep. Onze aanpak daarbij is democratisch: alle deelnemers krijgen de kans hun inbreng te geven. We voorkomen dat hoogoplopende emoties of sommige deelnemers domineren.

Antwoorden schrijven we live en zichtbaar voor iedereen mee in mindmaps. Zo verschijnt tijdens een bijeenkomst een breed, uitputtend en gedeeld antwoord op de vraag die voorligt.

Voor de bijeenkomsten met professionals streefden we naar brede deelname van betrokken organisaties, waaronder voor- en tegenstanders van een wetswijziging om juridisch meerouderschap mogelijk te maken. We maakten samen met verschillende ministeries en met hulp van enkele organisaties, zoals Stichting Meer dan Gewenst en Defence for Children International, een lijst met alle betrokken organisaties, zoals advocatenkantoren, jeugdhulporganisaties en juridische instanties. Een deel van die organisaties accepteerde die uitnodiging, een ander deel bedankte voor deelname. Voor een overzicht: zie de bijlage. Bij aanvang, tussentijds en aan het eind van het project spraken we ook met leden van de interdepartementale werkgroep. Om de opzet van de focusgroepen toe te lichten, de resultaten te delen en om mee te denken over hoe zij deze resultaten konden gebruiken in het vormgeven van de wetswijziging. Leden van de werkgroep namen ieder ook deel aan een of meerdere focusgroepen, als toehoorder.

Dank

Dit traject was voor ons een intensieve en leerzame zoektocht naar wat voor meeroudergezinnen en professionals op het spel staat bij een wetswijziging. We hopen dat zij die meedachten zich herkennen in dit verslag. En vooral: dat dit traject een volgende stap is op de weg naar een wetswijziging die recht doet aan de waarden en wensen van professionals en kinderen en ouders uit meeroudergezinnen. Veel leesplezier!

Maarten Gehem en Daan van den Berg,
De Argumentenfabriek

Problemen

Meeroudergezinnen en professionals ervaren in de huidige juridische situatie allerlei problemen. Wat zijn die problemen? Daarover gaat dit hoofdstuk.

Bij het in kaart brengen van deze ervaren problemen borduurden we voort op eerdere analyses, zoals in het onderzoek van de Staatscommissie Herijking Ouderschap. De ervaren problemen kunnen meer maatschappelijk en emotioneel van aard zijn – zoals dat meeroudergezinnen zich door de overheid gedwongen voelen zich te conformeren naar traditionele tweoudergezinsnorm. Of dat het voor kinderen pijnlijk of verwarrend kan zijn dat instanties niet al hun ouders als volwaardig (juridisch) ouder beschouwen.

Soms ervaren mensen ook dat de huidige wet leidt tot financiële nadelen ten opzichte van traditionele tweoudergezinnen. Zoals omdat kinderen niet automatisch erven van hun ouders. Daarnaast hebben ouders geen gezagsrelatie ten opzichte van hun kinderen. Wat bijvoorbeeld betekent dat ze formeel niet mogen meebeslissen bij medische complicaties van hun kind. Professionals zoals advocaten ervaren soms dat door het ontbreken van juridisch ouderschap en gezag het moeilijker is om meeroudergezinnen goed bij te staan, omdat de wet nu twee ouders met juridisch ouderschap en gezag 'voortrekt'.

Deze problematiek geldt niet voor iedereen in dezelfde mate. Sommige meeroudergezinnen ervaren door de huidige juridische situatie heel heftige problematiek, voor anderen geldt dat minder. Maar veel van de ouders en kinderen die we spraken gaven aan dat óók als zich geen concrete problemen voordoen, het een onveilig gevoel geeft dat je afhankelijk bent van de goede wil van instanties. Dat de leraar een oogje toeknijpt en je toch toelaat in het oudergesprek, of de dokter niet zo nauw let op of je nu wel of niet formeel de ouder bent van je kind.

Sommige problemen zijn specifiek voor ouders, andere juist specifiek voor kinderen. Maar de meeste problemen gelden voor zowel kinderen als ouders uit meeroudergezinnen. Het gebrek aan ouderschapsverlof voor niet-juridische ouders kun je bijvoorbeeld zien als een probleem voor ouders, die zo minder tijd hebben om zich na de geboorte thuis te kunnen hechten aan hun kind. Omgekeerd geldt dit ook voor hechting van het kind aan de niet-juridische ouder. Weer andere problemen verwijzen naar specifieke ervaringen van professionals. Bijvoorbeeld dat mediators, notarissen of advocaten merken dat gesprekken tussen ouders over wie juridisch ouder wordt en gezag draagt, leidt tot spanningen binnen gezinnen. En dat in conflictsituaties het juridische onderscheid tussen ouders complicerend kan werken, omdat het de ongelijkheid tussen de ouders vergroot.

Probleemkaart

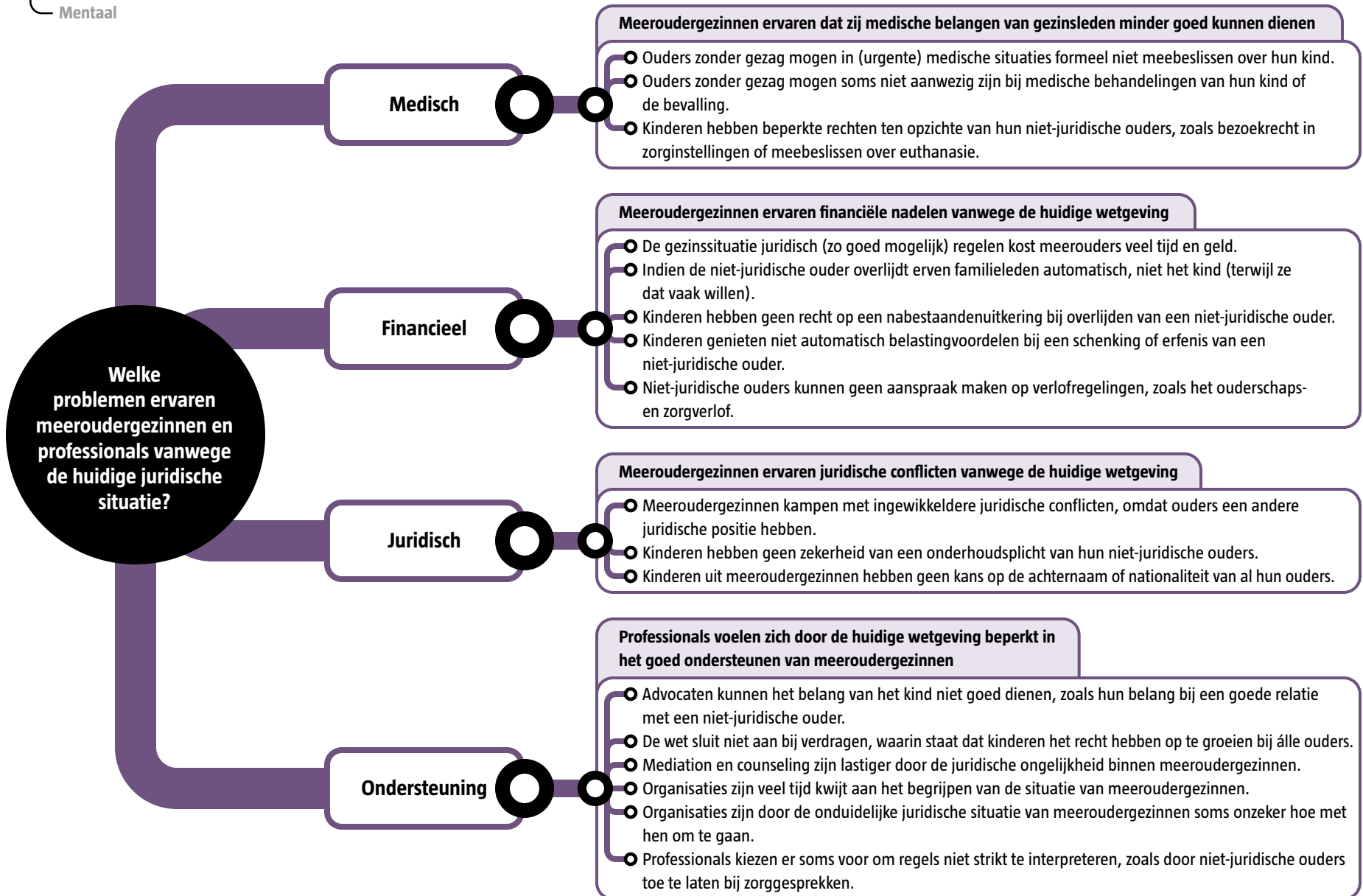
De kaart hierna beschrijft ervaren problemen van professionals en ouders en kinderen uit meeroudergezinnen. De problemen zijn verschillend van aard. Zo vertelden meeroudergezinnen en professionals dat de huidige juridische situatie goede zorg voor kinderen in de weg kan staan. Het meest prangende voorbeeld is in medische noodsituaties, waarin niet-juridische ouders formeel gezien (levensbepalende) beslissingen kunnen nemen voor het kind. Ook merkten meeroudergezinnen op dat zij financieel nadeel hebben bij de huidige wetgeving, zoals omdat niet-juridische ouders en hun kinderen niet automatisch aanspraak maken op fiscale voordelen rond schenken en erven die gelden voor juridische ouders.

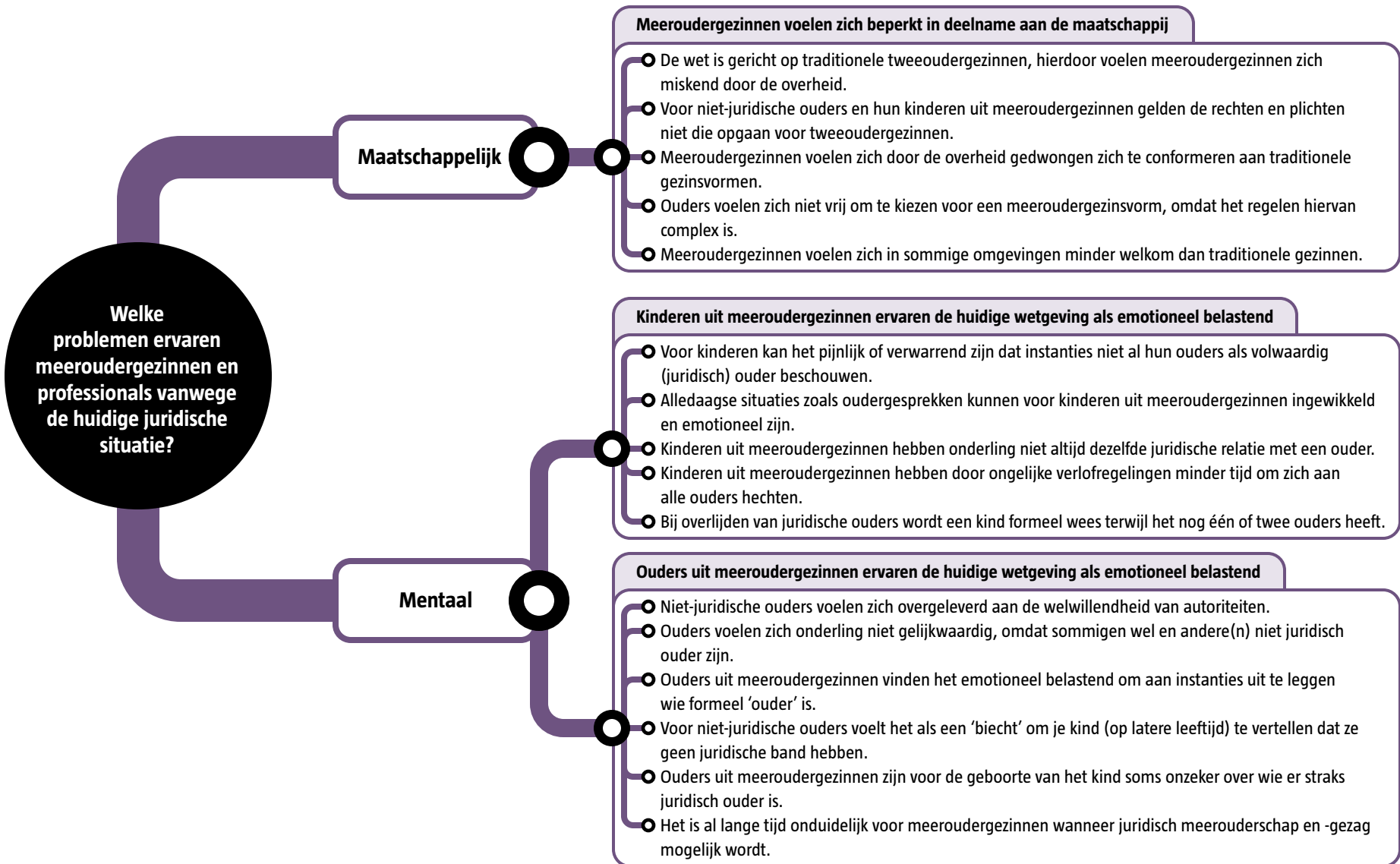
Sommige problemen zijn vooral juridisch van aard. Zoals de problemen die ontstaan door de verschillen in juridische positie tussen de juridische- en niet-juridische ouder(s). Hiernaast gaven professionals aan dat de huidige juridische situatie een goede ondersteuning van meeroudergezinnen moeilijker maakt. Bijvoorbeeld omdat de voorkeurpositie van de juridische ouders voorsorteert op een oplossing die niet altijd in belang van het kind is. Denk aan dat het moeilijker wordt om tijd door te brengen bij een niet-juridische ouder. Of omgekeerd: omdat het kind wordt gedwongen meer tijd door te brengen met juridische ouders.

Sommige problemen zijn eerder maatschappelijk. Zoals dat meeroudergezinnen ervaren dat de huidige juridische situatie volwaardige deelname aan de maatschappij in de weg staat. En tot slot ging het tijdens de focusgroepen ook veel over problemen van

mentale aard. Bijvoorbeeld omdat ouders uit hetzelfde gezin juridisch ongelijk zijn. Denk aan alledaagse situaties die voor traditionele tweeoudergezinnen heel normaal zijn, zoals gesprekken op school. Die kunnen voor meeroudergezinnen zomaar een ongemakkelijke wending krijgen, door de vraag: “bent u de ouder van dit kind?”. Dit is, zo gaven ouders en kinderen aan, emotioneel belastend.

Problemenkaart

Waarden

Waarden zijn grote woorden voor wat mensen wensen. Met waarden proberen mensen te verwoorden wat ze zouden willen zien in een ideale wereld. In dit geval: een wereld waarin meerouderschap en -gezag juridisch mogelijk zijn.

Wat zijn waarden?

Hoe ver mag de overheid ingrijpen in het gezinsleven van ouders en kinderen? Welke gezinsvormen zijn in het belang van het kind? Moet de wetgever ook van de norm afwijkende gezinsvormen accommoderen? Dit zijn allemaal grote vragen, en de antwoorden hebben soms grote gevolgen voor één van de meest persoonlijke en emotioneel beladen omgevingen van het leven: het gezin. Niet verrassend dus dat mensen hierover diepgevoelde opvattingen koesteren.

Die opvattingen zijn het zichtbare deel van wat mensen vinden. Met opvattingen gaan we elkaar in maatschappelijke discussies en debatten te lijf. Dat deze opvattingen stoelen op waarden, is aan de buitenkant niet altijd direct te zien. Die waarden vind je pas als je stevig doorvraagt. Dan kom je bij diepgewortelde overtuigingen, die richting geven aan hoe mensen vinden dat het moet of hoort. Denk aan woorden zoals gelijkwaardigheid, erkenning, geborgenheid en veiligheid. Of aan doeltreffendheid, zorgvuldigheid en zelfbeschikking.

Hoe verhouden opvattingen, belangen en waarden zich tot elkaar?

Afbeelding 2
Het gedeelde waardenmodel

Welke waarden werden veel genoemd?

Tijdens de focusgroepen ontstond een breed beeld van waarden die mensen belangrijk vinden bij een wetswijziging. Sommige waarden waren specifiek voor enkele deelnemers, anderen waren breed gedeeld. We lichten hier zeven waarden uit waarvoor in de gesprekken breed draagvlak bestond:

- Welzijn: een wetswijziging moet het belang van het kind vooropstellen
- Erkenning: de wet moet alle leden uit een meeroudergezin juridisch erkennen
- Gelijkheid: een wetswijziging moet gezinnen in Nederland op gelijke voet behandelen
- Waarheid: een wetswijziging moet gebaseerd zijn op feiten, niet op vermoedens en aannames
- Snelheid: een wetswijziging moet snel tot stand komen – het rapport van de staatscommissie stamt uit 2016 en sindsdien is er nog niks veranderd
- Eenvoud: een wetswijziging moet niet leiden tot ingewikkelde situaties in de praktijk, ook ten opzichte van andere gezinsvormen
- Zelfbeschikking: een wetswijziging moet afhankelijkheid van de goede wil van autoriteiten en anderen verminderen.

Iemand kan bijvoorbeeld de opvatting hebben: “alle ouders van een kind moeten ouderschapsverlof kunnen krijgen.” Aan deze opvatting is nog niet gelijk te zien waaróm iemand dit belangrijk vindt. Doorvragen kan bijvoorbeeld de waarde ‘welzijn’ blootleggen. Ouderschapsverlof draagt bij aan goede hechting tussen álle ouders en het kind, en zo aan het welzijn van het kind. Maar het kan hier ook gaan om de waarde gelijkwaardigheid: ouders in één gezin horen dezelfde rechten en plichten te hebben.

Interessant genoeg kunnen mensen die botsende opvattingen hebben, tóch dezelfde waarde delen. Neem het voorbeeld van zojuist: mensen met zorgen over een wetswijziging voor meerouderschap, geven vaak aan dat dit wortelt in de overtuiging dat dit niet in het belang van het kind is. Omdat het bij heftige situaties zoals vechtscheidingen bijvoorbeeld complexer zou worden om voor het kind een goede regeling te treffen. Je kunt erover twisten of die aannames kloppen (en dat gebeurde ook in de focusgroepen meermaals), maar onder de meningsverschillen ligt vaak dezelfde waarde ten grondslag. Voorstanders van de wetswijziging benadrukken juist dat een regeling kansen biedt om het welzijn van kinderen in conflictsituaties beter te borgen – en dat de huidige juridische situatie, waarin niet alle ouders uit meeroudergezinnen juridisch ouder zijn, juist onwenselijk is omdat het welzijn van kinderen hiermee niet gediend is.

Inzicht in de onderliggende waarden die mensen koesteren levert dus belangrijke informatie op. Namelijk: zicht op de diepste overtuigingen die een rol spelen en die dus afgewogen moeten

worden in het maken van keuzes. Een gesprek op waardenniveau biedt kans op een ander gesprek en kan bijdragen aan beter begrip, ondanks conflicterende opvattingen. Het kan ook helpen om in beleid en wetgeving rekenschap te geven van hoe waarden daarin afgewogen zijn of worden.

Hoe kun je waarden categoriseren?

Bij De Argumentenfabriek hebben we een waardenmodel ontwikkeld op basis van het werk van de Amerikaanse psycholoog Jonathan Haidt (zie afbeelding 3). Haidt ontwikkelde zes waardenclusters: verzamelingen van min of meer gelijksoortige waarden. Het zijn voor Haidt de universele morele fundamentele waarop menselijke morele voorkeuren zich ontwikkelen. Zoals we onze smaak vormen op basis van de vijf smaakgebieden op onze tong, zo vormen waardenvoorkeuren zich vanuit deze waardenclusters.

Haidt onderscheidt drie meer ideële waardenclusters: Vrijheid, Rechtvaardigheid en Puurheid, en drie meer sociale waardenclusters: Loyaliteit, Autoriteit en Zorg. Wij hebben hier drie clusters aan toegevoegd, omdat deze helpen om een breder spectrum aan waarden bloot te leggen. Dit zijn meer praktische waarden, namelijk: Continuïteit, Kwaliteit en Nut.

De naam van het betreffende waardencluster is niet per se ook de allerbelangrijkste waarde. De namen van de waardenclusters zijn slechts woorden waarmee we een 'moreel fundament' aan proberen te duiden. De negen clusters helpen overzicht over en grip te krijgen op de vele waarden die relevant zijn bij een wettelijke regeling over meerouderschap en -gezag. De waarden die mensen vooral belangrijk vinden zijn de waarden die onder het cluster vallen.

Welke waardenclusters onderscheiden we?

Afbeelding 3
De negen waardenclusters

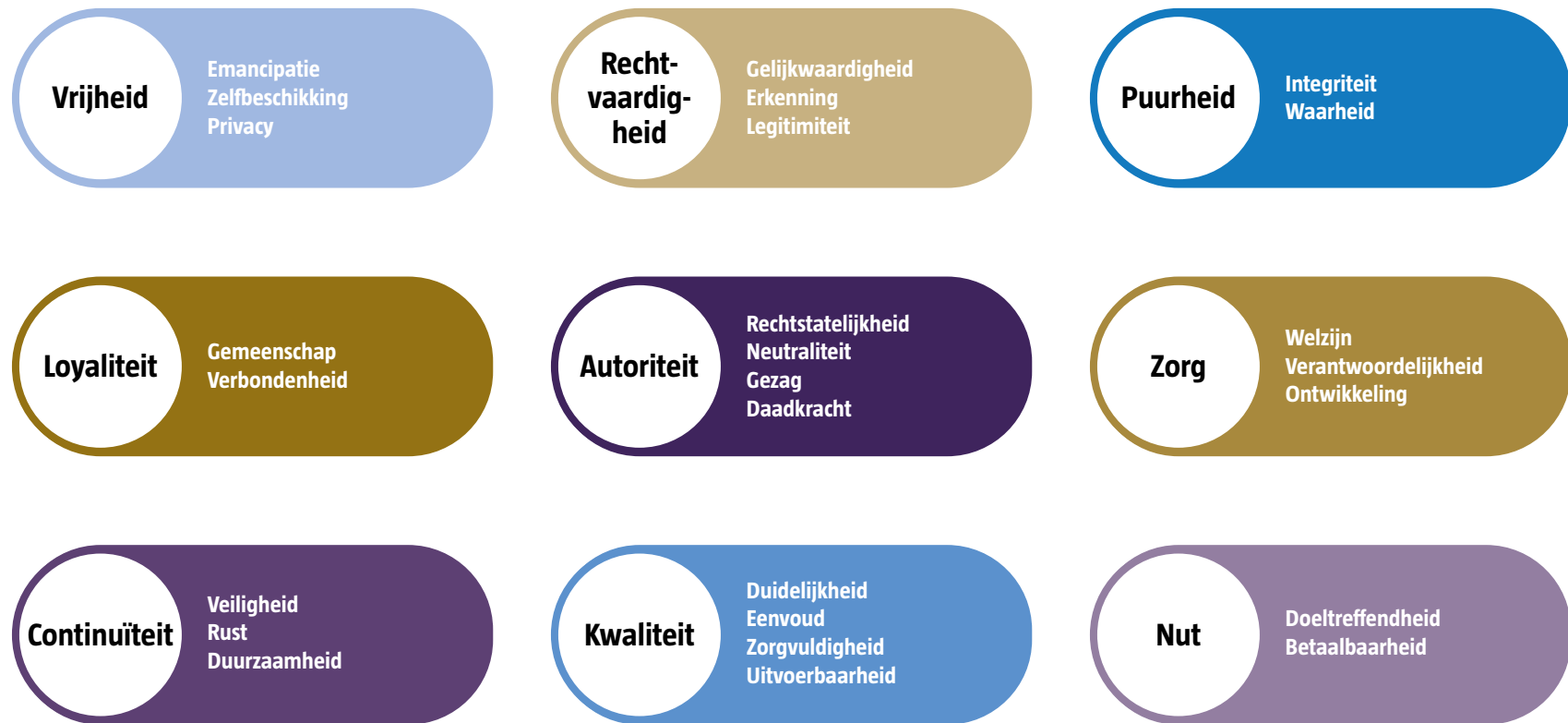
Hoe moet je de Waardenkaart lezen?

In dit boekje geven we steeds per waardencluster een korte toelichting. Hierna volgt een overzicht van de waarden die mensen belangrijk vonden binnen dat cluster, met per waarde steeds een paar illustratieve opvattingen die bij deze waarde horen. Bij elk waardencluster leggen we kort uit hoe we het cluster afbakenen: wat valt er zoal onder? De opvattingen die we per waarde weergeven, geven inkleuring aan de waarden. De opvattingen drukken uit wat mensen zoal bedoelen met waarden als gelijkwaardigheid of zelfbeschikking. Daarom staan ze ook tussen aanhalingstekens. Waarden zijn de woorden die mensen gebruiken om wensen rond een wettelijke regeling voor meerouderschap en -gezag te duiden.

De Waardenkaart toont het brede spectrum van alle mogelijke waarden – zonder een oordeel te geven over het relatieve belang van de verschillende waarden. De waarden zijn ingebracht tijdens meerdere focusgroepen met ouders uit meeroudergezinnen, organisaties betrokken bij meerouderschap en -gezag, en tijdens interviews met kinderen uit meeroudergezinnen. Niet alle mensen die hebben meegedacht zullen alle waarden (in dezelfde mate) onderschrijven.

Waardenkaart

Welke waarden moeten volgens professionals en meeroudergezinnen ten grondslag liggen aan een wettelijke regeling meerouderschap en -gezag?

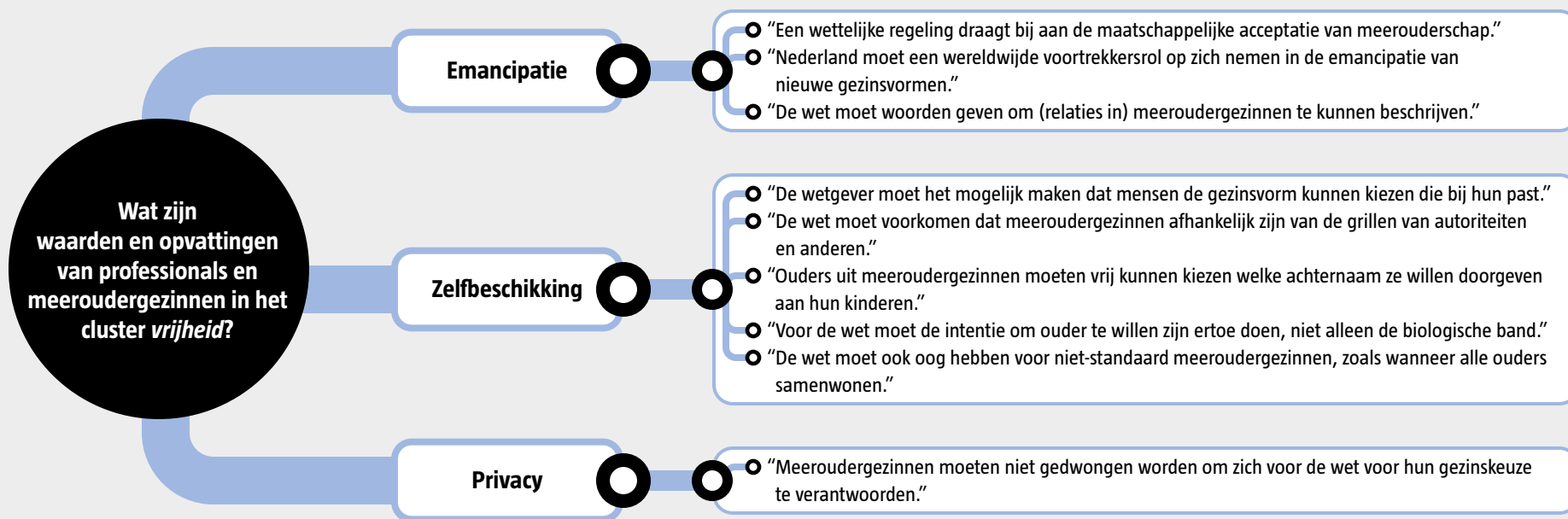

Afbeelding 4
Waardenkaart wettelijke regeling meerouderschap en -gezag

Vrijheid

Bij vrijheid draait het om het verlangen van mensen om zelf te kunnen kiezen hoe zij hun leven leiden, met de bijbehorende weerzin tegen onderdrukking. We zien dat bijvoorbeeld terug in de wens voor een maatschappelijke

acceptatie van meerouderschap, en om in het niet meer afhankelijk willen zijn van de welwillendheid van anderen, vooral van mensen in autoriteitsposities.

Rechtvaardigheid

Rechtvaardigheid draait om het gevoel van eerlijkheid in de onderlinge verhoudingen. Denk dan bijvoorbeeld aan de wens van ouders om binnen het gezin allemaal dezelfde rechten en plichten te hebben. Kinderen uit meeroudergezinnen die gelijkwaardig aan broertjes en

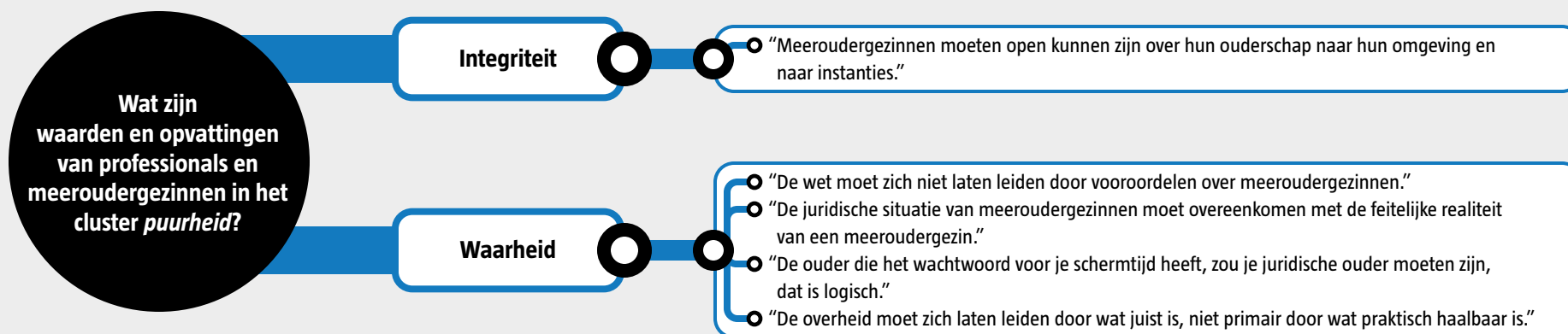
zusjes willen zijn. En hier past ook de erkenning van meerouderschap door de maatschappij en wetgever; om als gelijkwaardig aan andere gezinnen te worden gezien én behandeld.

Puurheid

Bij puurheid gaat het over de meest ideële waarden, zoals waarheid, geloof in goed en kwaad, dat wat 'heilig' is. Bij meerouderschap en -gezag draait het dan vooral om waarheid: er zijn veel verschillende meningen over of meerouderschap 'goed' of 'slecht' is, en mensen vinden

het belangrijk dat de wetgever zich hierin laat leiden door de feiten – niet door onderbuikgevoelens. Puurheid gaat ook over integriteit: meeroudergezinnen moeten open kunnen zijn over hun gezinsvorm, in plaats van het gevoel te hebben deze op bepaalde plekken beter te kunnen verzwijgen.

Loyaliteit

Loyaliteit gaat over de gewenste verbondenheid tussen mensen. Hier betreft dat vooral het gezin in de maatschappij; een wettelijke regeling meerouderschap

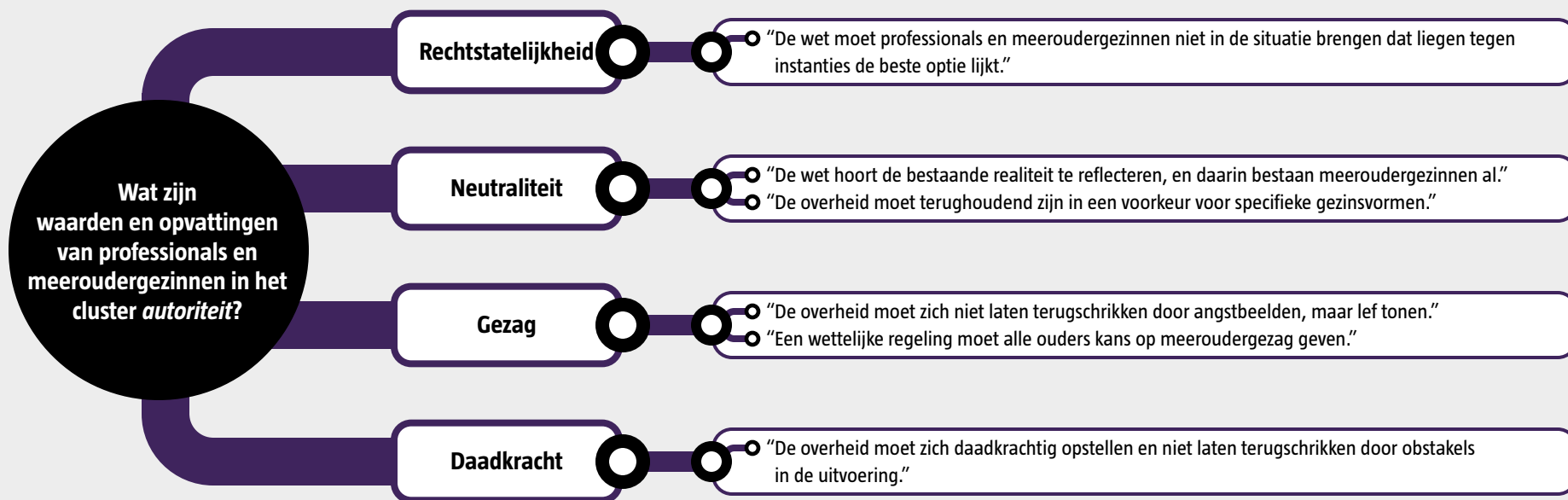
en -gezag maakt het voor meeroudergezinnen mogelijk om zich werkelijk verbonden te voelen met de rest van de maatschappij.

Autoriteit

Autoriteit gaat over de gewenste ordening van menselijke relaties en de manier waarop mensen zich tot elkaar verhouden, de gezagsverhoudingen. Mensen vonden het belangrijk om in hun verhouding met instanties eerlijk te kunnen zijn. Het gaat hier ook om neutraliteit, in

het bijzonder van een overheid die niet één gezinsvorm bevoordeelt ten opzichte van anderen, en over daadkracht, namelijk een overheid die zich niet laat afschrikken door allerlei praktische beren op de weg naar meerouderschap en -gezag.

Zorg

Hier gaat het om zorg dragen en verantwoordelijkheid nemen voor een ander. Het gaat om het voorkomen en bestrijden van leed en onveilige situaties, en het oog houden voor de mens en zijn situatie; het tonen van empathie. Hier past het welzijn van kinderen, het idee dat een wettelijke regeling in het belang van het kind zou

moeten zijn. Denk aan het recht van kinderen om van alle ouders de zorg te krijgen die ze verdienen, maar ook aan de hechting tussen kinderen en hun ouders. Het gaat ook om je verantwoordelijkheid kunnen nemen als ouder voor een kind, en omgekeerd: een kind moet ervan uit kunnen gaan dan een ouder voor hem of haar kan zorgen.

Continuïteit

Bij continuïteit gaat het om de diepe neiging tot zelfbehoud en de wens tot overleven of om zaken in stand te houden. Denk hier aan de emotionele veiligheid van zowel ouders als kinderen: beiden horen niet te hoeven vrezen dat zij plots een andere juridische positie ten

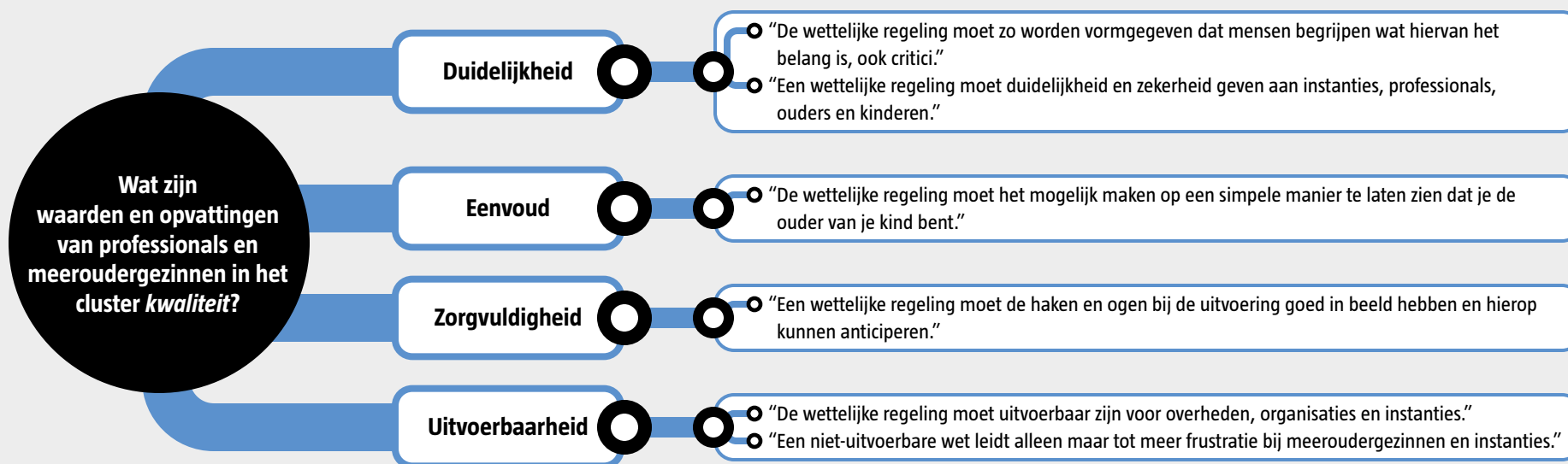
opzichte van elkaar hebben, waardoor ouders niet meer (goed) voor hun kinderen kunnen zorgen. Het gaat hier ook om de 'duurzaamheid van de wet', die gebaat is bij het in een keer voor alle meeroudergezinnen goed invoeren van de wet.

Kwaliteit

Hier draait het om de kwaliteit van diensten, processen en resultaten. In dit geval: de kwaliteit van de wettelijke regeling en hoe die tot stand komt. De wettelijke regeling moet bijvoorbeeld duidelijkheid verschaffen aan instanties, professionals, ouders en kinderen,

en moet leiden tot een eenvoudige praktijk, zoals bij het kunnen aantonen dat je ouder van je kind bent. Uitvoerbaarheid is ook een belangrijke waarde: een wettelijke regeling moet wel leiden tot het gewenste resultaat.

Nut

Hier gaat het om meerwaarde creëren en te maximaliseren. Bijvoorbeeld de wens om zo veel mogelijk (maatschappelijke) opbrengst tegen zo laag mogelijke kosten te realiseren (betaalbaarheid) of om zo

effectief mogelijk te zijn (doeltreffendheid). Hieronder valt ook de waarde dat de wet moet bijdragen aan het oplossen van gezinsconflicten.

Wensen

Welke wensen hebben meeroudergezinnen en professionals bij een wetswijziging om meerouderschap en -gezag mogelijk te maken? Dat lees je in dit hoofdstuk.

In de gesprekken die we voerden met meeroudergezinnen en professionals spraken we ook over wensen die zij hadden voor een wetswijziging. Moet de wetswijziging bijvoorbeeld gaan over gezag én ouderschap? Het zal niet verbazen dat ouders, kinderen en ook professionals stevig vasthielden aan het voorstel van de Staatscommissie om gezag en ouderschap niet te scheiden. Van andere elementen uit het voorstel gaven sommigen aan dat het ongelijkheid met traditionele tweoudergezinnen bestendigt. Met name de vereiste om een ouderschapsplan in te dienen vóór conceptie, en de verplichting een bijzonder curator aan te wijzen die in geval van conflicten de belangen van het kind kan dienen.

Maar de kern van de aanbeveling, dat de wetswijziging zich behoort te richten op meerouderschap én gezag (en niet één van beiden), werd breed gedeeld. De redenen die ouders en kinderen uit meeroudergezinnen hiervoor noemen grijpen terug op de waarden en opvattingen uit de waardenkaart. We noemen hier de belangrijkste overwegingen bij deze wens. Zoals dat een wet die meerouderschap én -gezag regelt tegemoetkomt aan de sterk gekoesterde wens tot erkenning, en dat indien de wet alléén juridisch ouderschap of gezag regelt, het onderlinge verschil tussen ouders blijft bestaan.

We bespraken ook de vraag of een wetswijziging ook voor gezinnen zou moeten gelden die hier op een later moment in het leven van een kind (dus ná conceptie) toe beslissen. Denk aan samengestelde gezinnen die ontstaan na scheiding, en waarbij de nieuwe partner met gezamenlijke instemming ook juridisch ouder zou willen zijn. Hoewel veel mensen vonden dat ook deze gezinsvormen recht hebben op meerouderschap, was het gevoel overwegend dat het beter is om de wetswijziging (vooralnog) te richten op meeroudergezinnen die hiertoe vóór conceptie hebben besloten. Omdat de consequenties van uitbreiding naar gezinnen die dit ná conceptie besluiten moeilijk waren te overzien, en het staatscommissievoorstel hier ook niet over gaat.

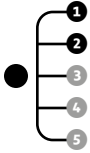
Verder vonden meeroudergezinnen en professionals het een goed idee om organisaties vroegtijdig voor te bereiden op een aanpassing van de wet. Met één belangrijke voorwaarde: dat dit géén alternatief is voor een wetswijziging.

Verder had het de voorkeur van deelnemers aan de focusgroepen dat reeds bestaande meeroudergezinnen via een overgangsregeling ook juridisch meerouderschap en gezag kunnen krijgen. Dat zou kunnen via de door de Staatscommissie voorgestelde route van 'eenvoudige adoptie' (een vorm van adoptie waarbij het juridisch ouderschap van de oorspronkelijke ouders in stand blijft) - of een andere vorm van erkenning. Wel is het woord adoptie misschien niet op zijn plek, omdat het geassocieerd wordt met situaties waarin ouders niet voor hun kind kunnen zorgen en het kind hierom andere ouders krijgt.

Tot slot deelgezag. Hierover bestond eensgezindheid: dit is géén goed alternatief voor meerouderschap én -gezag. Wellicht zijn hierdoor meeroudergezinnen sneller geholpen met enkele praktische zaken, maar deelgezag doet niets aan de erkenning van alle ouders uit meeroudergezinnen. Ook omdat de gezagsband eindigt zodra het kind volwassen is.

Wensenkaart

Op de kaart hierna staan de wensen die ouders en kinderen uit meeroudergezinnen en professionals hebben bij een wetswijziging. Bij de vijf wensen noemen we ook steeds de belangrijkste onderbouwing die genoemd werden tijdens de focusgroepen.

Wat zijn wensen van professionals en meeroudergezinnen voor een wettelijke regeling en welke onderbouwing hoort hierbij?

1

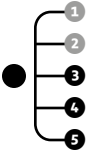
De wetswijziging moet juridisch meerouderschap én -gezag mogelijk maken, niet één van beide

- Een wetswijziging gericht op meerouderschap én gezag komt tegemoet aan de erkenning van alle meeroudergezinnen.
- Door alléén juridisch gezag of ouderschap te regelen blijft er verschil tussen ouders uit meeroudergezinnen bestaan.
- Gezag geldt maar tot 18 jaar, zonder ouderschap verliezen niet-juridische ouders daarna alsnog hun juridische band.
- Sinds 2023 krijgen ouders na erkenning van het kind automatisch gezag, dit moet óók gelden voor meeroudergezinnen.
- Door alleen gezag te regelen blijven de familierelaties van niet-juridische ouders formeel ook geen familie van het kind.

2

De wetswijziging moet zich in eerste instantie alleen richten op meeroudergezinnen die hiertoe vóór conceptie besluiten

- Het betrekken van meeroudergezinnen die hiertoe besluiten ná conceptie van het kind maakt de wetswijziging complexer.
- Door je te richten op één doelgroep is de praktische implementatie van de wet makkelijker.
- Er lijkt meer politiek draagvlak te bestaan voor het huidige voorstel dat zich richt op intentioneel meerouderschap vóór conceptie.
- Ook meeroudergezinnen die hiertoe besluiten ná conceptie van het kind hebben baat bij juridische erkenning.
- Als de wet zich op meer doelgroepen richt, krijgt deze mogelijk ook meer steun uit de maatschappij.

Wat zijn wensen van professionals en meeroudergezinnen voor een wettelijke regeling en welke onderbouwing hoort hierbij?

3

Naast de wetswijziging moet de overheid een handreiking maken voor organisaties om met meeroudergezinnen om te gaan

- Het kost instanties tijd om zich aan te passen aan nieuwe wet- en regelgeving.
- Voorafgaand aan de wetswijziging kan de overheid al veel doen om problemen voor meeroudergezinnen te verhelpen.
- Een handreiking kan mogelijk gezien worden als alternatief voor de wetswijziging.

4

Huidige meeroudergezinnen moeten via een overgangsregeling ook juridisch ouderschap en -gezag krijgen

- De Staatscommissie stelde met 'eenvoudige adoptie' een relatief simpel in te voeren overgangsregeling voor.
- Huidige meeroudergezinnen ervaren vaak al jaren problemen vanwege het ontbreken van juridisch meerouderschap en -gezag.
- Huidige meeroudergezinnen wachten al geruime tijd op het invoeren van juridisch meerouderschap en -gezag.

5

De wetswijziging moet zich niet richten op deelgezag als alternatief voor juridisch meerouderschap én -gezag

- Deelgezag vormt geen emotionele en juridische erkenning van (alle ouders uit) meeroudergezinnen.
- Deelgezag is een formalisering van de ongelijke positie van ouders uit meeroudergezinnen.
- Deelgezag lost de problemen die voortkomen uit het ontbreken van juridisch ouderschap niet op.
- Deelgezag geldt maar tot 18 jaar, zonder ouderschap verliezen niet-juridische ouders daarna alsnog hun juridische band.
- Sinds 2023 krijgen ouders na erkenning van het kind automatisch gezag, dit moet óók gelden voor meeroudergezinnen.
- Door alleen gezag te regelen blijven de familierelaties van niet-juridische ouders formeel ook geen familie van het kind.

Tot besluit

Hoe moet een wetswijziging om meerouderschap en gezag mogelijk te maken eruitzien?

Om het kabinet te helpen die vraag goed te beantwoorden, brachten we in dit boek in kaart welke problemen meeroudergezinnen en professionals zoal ervaren, welke waarden zij belangrijk achten bij die wetswijziging, en welke concrete wensen zij hiervoor hebben. De kaarten geven een breed beeld van ervaringen en opvattingen van kinderen, ouders en professionals.

Wat te doen met dit overzicht? Dat is aan het kabinet. Welke waarden moeten leidend zijn in een wetswijziging? In hoeverre gaat het kabinet mee in de wensen van deelnemers om vast te houden aan het voorstel van de Staatscommissie om meerouderschap én gezag te regelen? Vindt het kabinet ook dat een regeling kansen biedt om het welzijn van kinderen, juist in conflictsituaties, goed te dienen (en dat de huidige juridische situatie op dit punt te kort schiet)? We hopen dat dit boek aanknopingspunten biedt om hierover een wijs en goed gefundeerd besluit te nemen.

Meedenkers

Dit boek is het resultaat van het denkwerk van in totaal 56 deelnemers. We organiseerden 7 focusgroepen, waaraan 25 ouders uit meeroudergezinnen deelnamen, en 18 professionals van verschillende organisaties die betrokken zijn bij meeroudergezinnen. Ook interviewden we 5 kinderen die opgroei(d)en in een meeroudergezin.

De professionals kwamen van 13 verschillende organisaties en namen allen deel op persoonlijke titel aan een of meerdere focusgroepen:

- Advocatenkantoor De Binnenstad
- Cleerdin & Hamer Advocaten
- COC Nederland
- Defence for Children International (tevens kernlid van het Kinderrechtencollectief)
- Jeugdbescherming Gelderland
- Meer dan Gewenst - Nederlandse stichting voor regenbooggezinnen
- Nederlands Jeugdinstituut
- Raad voor de Kinderbescherming
- Stichting DuRF
- Stichting Pluk de Liefde
- Stichting Polyamorie Nederland
- Van Beekhof Bouma Reichmann, familierechtadvocaten en mediators
- WENS Familierecht

In de interdepartementale werkgroep waarmee we de inhoud, voortgang en het proces van dit denktraject bewaakten, zaten acht deelnemers. De volgende ministeries waren vertegenwoordigd: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Financiën, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van Justitie en Veiligheid, en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Bronnen

1. Met 'ouder' bedoelen we iemand die in het leven van een kind betrokken is in de rol van ouder. Hieronder kunnen zowel ouders vallen die juridisch ouder zijn, maar ook en niet-juridische ouders (soms ook als 'sociaal ouder' aangeduid). Als we één van beide bedoelen, benoemen we dat steeds expliciet.
2. Het is onduidelijk om hoeveel gezinnen het precies gaat. Het COC spreekt over enkele duizenden gezinnen in Nederland. Zie het juridische factsheet van de ['Public Interest Litigation Project'](#).
3. [Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst](#), p. 25.
4. Voor een overzicht van wie meedachten in dit project, zie 'Tot besluit' op pagina 2

Ministerie van Justitie
en Veiligheid